

В. Г. Панченко,
к. і. н., докторант, Маріупольський державний університет

ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ САНКЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

V. Panchenko,
post PhD at Mariupol State University

ECONOMIC EFFECTS OF SANCTIONS AS AN INSTRUMENT OF FOREIGN POLICY
IN THE NATIONAL SECURITY CONTEXT

У статті досліджуються парадокси запровадження економічних санкцій з позицій оцінки їхньої ефективності. Розглядаються умови, за яких результативність імплементованих санкцій може бути максимізована. Аналізуються політично вмотивовані санкції та інструменти їхньої реалізації з позицій прихильників і критиків їхнього застосування. Критикується підхід, згідно з яким дієвість інструментів стримування оцінюється в статичі, сприймаючи оголошені цілі санкційного тиску як незмінні.

Paradoxes of implemented economic sanctions are studied from the perspective of their effectiveness. The conditions allowing for maximizing the effects from implemented sanctions are examined. Politically motivated sanctions and their implementation instruments are analyzed from the viewpoint of advocates and critics of their use. The approach is criticized, by which the effectiveness of deterrence instruments is assessed in statics, with the declared objectives of sanction pressure considered as constant ones.

*Ключові слова: економічні санкції, економічна політика, прихований протекціонізм, світова торгівля.
Key words: economic sanctions, economic policy, turky protectionism, world trade.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Співвідношення розмірів економік країни-суб'єкта і країни-об'єкта санкцій має істотне значення у формулюванні політичної мети, заради якої вводяться санкції. Зазвичай, економічні санкції вводяться країною з більшою економікою проти країни з меншою економікою, роблячи тим самим заходи у відповідь неможливими. У той же час, як показує історія застосування санкцій, країна-суб'єкт формулює політичну мету застосування санкцій не тільки виходячи з важливості роз-

в'язуваної задачі, а й з відносного розміру своєї економічної потужності. Чим менш важлива задача для національної безпеки (основоположних інтересів) країни — суб'єкта, тим більшу економічну перевагу потрібно мати для введення санкцій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження, проведене Г. Хафбауером, Дж. Скоттом, К.А. Елліотом та Б. Оеггом [5] показало, що країни готові піти на застосування економічних санкцій проти держав, рівних їм по класу, тільки в тому випадку, якщо стоїть питання принципових інтересів національ-

Таблиця 1. Економічні санкції, введені в політичних цілях

Суб'єкт і об'єкт санкцій	Роки	Індекс успіху	Втрати об'єкту (в % ВВП)	Співвідношення ВВП суб'єкта і об'єкта	Тип санкцій	Втрати суб'єкта (Індекс)
США проти Куби	1960-	1	4.4	173	X, M, F	3
США проти Індонезії	1963-66	8	2.0	145	F	1
Великобританія і ООН проти Родезії	1965-79	12	13.0	1388	X, M, F	3
Нігерія проти Біафри	1967-70	12	15.2	3	X, M, F	3
Великобританія, США проти Уганди	1972-79	12	2.6	860	X, M, F	2
США проти Кампучії	1975-79	1	6.8	2523	X, M, F	1
КНР проти В'єтнаму	1978-88	3	3.5	41	F	1
США проти Ірану	1979-81	12	3.8	28	X, M, F	3
США проти Нікарагуа	1981-90	8	3.2	1727	X, M, F	3
Нідерланди, США проти Сурінаму	1982-88	9	7.8	2565	F	1
Південна Африка проти Лесото	1982-86	16	5.1	103	X, M	2
США проти Панами	1987-90	4	6.0	854	M, F	3
США проти Гаїті	1987-90	6	2.9	2383	F	1
США, Великобританія проти Сомалі	1988-	4	2.0	1429	F	1
Індія проти Непалу	1989-90	9	4.6	94	X, M	1
США, ООН проти Іраку	1990-2003	-	48.0	242	X, M, F	4

Джерело: [15].

ної безпеки перших, але навіть у цьому випадку спостерігається як мінімум десятикратна перевага економік країн-суб'єктів над економіками країн-об'єктів. Якщо перед зовнішньою політикою країни ставляться менш пріоритетні завдання, то, як правило, спостерігається 200-кратна перевага економіки країни-суб'єкта над економікою країни-об'єкта. Якщо ставиться питання про зміну політичного режиму в країні-об'єкті, то економічна перевага країни-суб'єкта може досягати 400 разів [5].

Згідно з всеохоплюючою працею Д.А. Болдвіна щодо економічних методів зовнішньої політики, термін "економічні санкції" може вживатися у трьох значеннях: як використання економічних засобів для того, щоб забезпечити дотримання міжнародного права; як використання економічних методів для досягнення економічних цілей (застосування економічних санкцій в рамках СОТ; прихований протекціонізм, що часто призводить до торговельних війн); як використання економічних методів для досягнення зовнішньополітичних цілей [4]. Д. Болдвін поділяє економічні санкції на позитивні та негативні. До позитивних економічних санкцій він включає різні економічні стимули, а також зняття економічних санкцій. Однак така класифікація не отримала широкого вжитку у науковій літературі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Серед науковців відсутня однаковість у трактуванні не лише змістовного наповнення економічних санкцій, але й оцінки наслідків їхнього застосування, що частково пояснюється відмінністю у поглядах на визначення цілей їхньої імплементації. Мета статті полягає у дослідженні ефектів від запровадження економічних санкцій та аналіз політично мотивованих санкцій на сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Результати застосування економічних санкцій в політичних цілях вимірюються так званім індексом успіху

санкцій, який визначається чисельним значенням від 1 до 16, причому 16 є індексом максимальної ефективності в досягненні суб'єктом поставленої політичної мети. Система індексів розроблена Г. Хафбауером, Дж. Скоттом, К.А. Елліотом та Б. Оеггом [5]. Типи санкцій включають фінансові (F), блокування експорту з країни-об'єкта (X) і блокування імпорту в країну-об'єкт (M). Економічний збиток суб'єкту санкцій визначається індексом в діапазоні від 1 до 4, де: "1" означає загальний прибуток суб'єкта; "2" — незначний ефект на його економіку; "3" — помірні економічні втрати; "4" — серйозні втрати. Д. Левіс, використовуючи запропоновану методологію Г. Хафбауера та його співавторів, оцінив економічні ефекти санкцій, введених в політичних цілях (див. табл. 1).

Аналіз отриманих даних дозволяє дійти висновку, що держави дуже рідко вводять проти когось економічні санкції, якщо існує ризик істотного негативного впливу такого заходу на власне населення. Винятком з цього правила можуть бути найважливіші політичні питання, в яких керівництво країн-суб'єктів не пішло на компроміс і ввело санкції, незважаючи на певні втрати для свого народу. До таких прикладів відносяться санкції союзників проти Німеччини під час світових воєн, санкції Ліги арабських країн проти Ізраїлю, санкції США і ООН проти Іраку в 1990 р.

Дані, наведені у таблиці 2 переконують, зокрема, і в тому, що з плином часу санкції стали обходитися країнам-суб'єктам все дешевше. Більш того, за виключенням декількох випадків, економічний збиток від санкцій для економіки країни-об'єкта в останні десятиліття також стає все менше. У першу чергу, цьому сприяла глобалізація світової торгівлі, яка суттєво диверсифікувала експортно-імпортні потоки всіх країн.

Ще одне спостереження, яке можна зробити на підставі аналізу даних таблиць, полягає в тому, що в більшості випадків економічним санкціям не вдається нанести економіці країни-об'єкта істотного збитку. Винятком з цього правила є санкції проти Іраку в 1990 р.,

Таблиця 2. Усереднені дані по ефекту економічних санкцій за періодами

Роки	Кількість санкцій в рік	Успіх санкцій (індекс)	Втрати об'єкта (% ВВП)	Співвідношення економік суб'єкта і об'єкта	Втрати суб'єкта (індекс)
1914-1918	0.60	5.67	4.00	5.00	3.00
1919-1923	1.00	16.00	Немає даних	37.00	2.00
1924-1928	1.00	16.00	Немає даних	56.00	2.00
1929-1933	2.00	9.00	1.50	112.50	2.00
1934-1938	2.00	5.00	0.95	40.50	2.50
1939-1943	2.00	6.50	1.25	6.50	3.50
1944-1948	7.00	6.29	0.70	26.06	2.29
1949-1953	3.00	5.00	5.33	208.67	2.00
1954-1958	11.00	6.64	1.31	480.04	1.82
1959-1963	14.00	7.36	1.37	170.14	2.07
1964-1968	8.00	10.00	3.91	251.38	1.88
1969-1973	6.00	7.50	1.18	207.17	1.17
1974-1978	26.00	5.69	0.49	281.27	1.65
1979-1983	17.00	6.53	1.42	2270.43	1.94
1984-1990	1.86	5.58	5.56	610.54	1.85

Джерело: [15].

коли ВВП Іраку в результаті санкцій впав більш, ніж на 42%. До ефективних економічно санкцій слід також віднести санкції Великобританії проти Родезії, що обійшли Родезію у 10% ВВП. Більшість інших санкцій привели до падіння ВВП країн-об'єктів санкцій на 3—8%, що зазвичай не є критичним для держави.

З наведених прикладів також видно, що успіх санкцій в сенсі ефективного заподіяння економічних збитків аж ніяк не гарантується участю в них великої держави на кшталт Сполучених Штатів Америки. Здатність країни-суб'єкта санкцій чи коаліції країн, що застосовують санкції, завдати економічної шкоди третій державі залежить також від географічних чинників (близькості), сформованих потоків торгівлі та порівняльних розмірів економік двох сторін. Успіх санкцій також залежить від міжнародного оточення країни-об'єкта. Якщо країна-об'єкт підтримує зі своїми сусідами хороші стійкі відносини, результативність введених проти неї санкцій буде знижуватися, бо країна-об'єкт буде мати багато альтернативних можливостей для експорту та імпорту. З цієї причини країни, що вводять економічні санкції проти іншої держави, зазвичай прагнуть заручитися підтримкою сусідів цієї держави, навіть якщо сусіди не мають прямого відношення до конфлікту.

Ефективність санкцій підвищується в умовах, коли санкції здійснюються не однією державою, а коаліцією держав. Міжнародне співробітництво в реалізації санкцій знижує політичні витрати для країни-об'єкта на їх реалізацію, тобто робить введені санкції більш легітимними в очах світової спільноти і знижує шкоду для політичної репутації країни-ініціатора санкцій. Колективний формат санкцій також є набагато більш ефективним у глобалізованій економіці, оскільки дозволяє краще контролювати потоки експорту та імпорту. Група економічно розвинутих країн контролює більшу частину світового ринку, ніж одна країна, і більшою мірою впливають на світову торгівлю [16].

Обмежена ефективність більшості економічних санкцій визначається тим, що ввести і підтримувати "непроникні" санкції лише економічними методами неможливо. "Непроникні" економічні санкції називаються економічною блокадою і реалізуються за допомогою ком-

плексу економічних і військово-технічних заходів. Межа між економічною блокадою і економічними санкціями досить умовна, але головна відмінність блокади від санкцій полягає у тому, що санкції не бувають абсолютними. При введених санкцій країна-об'єкт не виявляється повністю відрізана від навколишнього світу, і в глобалізованій економіці досить швидко знаходить альтернативні ринки збуту, закупівель і фінансування. Ці альтернативні ринки просто дорожчі, і санкції, по суті, не блокують зовнішньоекономічну діяльність держави, а підвищують її супутні витрати у зовнішньоекономічній діяльності.

Економічні санкції є далеко не безкоштовними як для країни-ініціатора, так і для країни об'єкта. "Собівартість" санкцій для країни-ініціатора складається з трьох видів втрат. По-перше, слід враховувати прямі втрати для економіки країни-ініціатора, які складаються зі зниження продажів і зниження доходів, здешевлення вартості активів у країні-об'єкті санкцій, що належать компаніям країни-суб'єкта санкцій, а також втрати від зниження зайнятості в країні-суб'єкті. По-друге, утворюються непрямі збитки економіці країни-суб'єкта санкцій, що виражаються у зростанні собівартості виробництва, пов'язаному із зменшенням обсягу виробництва, а також додаткові витрати на лобіювання інтересів бізнесу в уряді з метою уникнути введення санкцій. По-третє, в результаті введення санкцій на ринку країни-об'єкта утворюється тимчасовий вакуум, який швидко заповнюється або іноземним конкурентом, або виникає і розвивається місцева компанія, яка задовольняє попит на дефіцитний товар. Таким чином, втрати країни-суб'єкта починають носити довгостроковий характер, так як її компанії втрачають ринок і всі доходи, які могли бути отримані з нього в майбутньому.

Втрати країни-суб'єкта санкцій не обмежуються суто економічною сферою і включають в себе також і політичний збиток, або політичну ціну, яку країна-ініціатор санкцій змушена платити при введенні санкцій. Наприклад, політичним ефектом введення американських санкцій проти військового режиму Бірми (М'янми) стало зближення цього режиму з КНР. КНР сьогодні стала основним політичним партнером і постачальником військового обладнання і зброї до Бірми.

І, нарешті, введення санкцій проти тієї чи іншої держави ніколи не підвищує популярність країни, що оголосила санкції, в очах народу країни-об'єкта санкцій. Санкції погіршують життя населення, і люди зазвичай не схильні аналізувати причини, за якими санкції були введені. Вони твердо знають лише те, що вони страждають з вини країни, що наклали на їхню державу санкції.

Якщо оцінювати ефекти економічних санкцій для країни-об'єкта, то необхідно враховувати специфіку визначення їхньої ефективності, адже існують різні підходи до її оцінки. Все більше фахівців схиляються до думки щодо низької ефективності санкцій в принципі. Незважаючи на це, санкції як і раніше залишаються часто вживаним інструментом.

Критики економічних санкцій як зовнішньополітичного інструменту вказують на падаючу ефективність санкцій в принципі. Лише в небагатьох випадках санкції зуміли нанести країнам-об'єктам значний економічний збиток, і ще в меншій кількості випадків санкції змусили країну-об'єкт змінити свою політику. Дослідження практики застосування та політичних результатів економічних санкцій показують, що санкції мають більший шанс на успіх тоді, коли вони обходяться відносно недорогою країні-ініціатору, і коли потенційний економічний збиток від санкцій для країни-об'єкта істотно вище, ніж втрати від необхідних змін своєї політики [17]. Разом з тим, в більшості випадків санкції не досягають своєї політичної мети. Класичним прикладом невдалого введення санкцій є американське зернове ембарго проти Радянського Союзу у відповідь на вторгнення СРСР до Афганістану. Ембарго змусило СРСР звернутися за закупівлями на альтернативні ринки, що підняло витрати СРСР на імпорт на 225 млн доларів, але аж ніяк не змусило СРСР піти з Афганістану. Прямі втрати США від введення цих санкцій склали близько 2,3 млрд доларів, а непрямі втрати виявилися ще вище. Дані, наведені в Таблицях 1 і 2 вказують на середню результативність санкцій в 20 столітті приблизно в 30 %. Також видно, що результативність санкцій в період між 1945 і 1970 рр. була в середньому вище, ніж після 1970 р.

В Україні сьогодні жваво обговорюється тема опосередкованої її підтримки світовою спільнотою засобами впровадження санкцій по відношенню до Росії. Запропоновані в 2017 р. чергові санкції проти Росії набули нового забарвлення, фокусуючись хоча і на фінансових та енергетичних обмежувальних заходах, але здебільшого на тиску на політичний російський бомонд. Під час підготовки до прийняття нового закону США про санкції проти Росії HR 3364 експерти неодноразово відзначали, що цей документ є новою віхою в західному "наступі" на Росію: з одного боку, він не залишає президенту США можливості скасувати розпорядження про введення обмежувальних заходів у будь-який зручний момент; з іншого боку, він розширює застосування санкцій на ті компанії, що зареєстровані і працюють за межами американської юрисдикції і при цьому істотно знижує кількісні пороги обмежень у фінансовій сфері і по відношенню до енергетичних проектів.

Існує і ряд інших важливих новацій, перш за все, тих, що стосуються права влади США обмежувати можливості дій і навіть припиняти ряд ліцензій тим фінансо-

вим організаціям, які здійснюють вкладення в боргові та фондові інструменти компаній, що потрапили під санкції, а також компаніям і суверенним інститутам, які можуть представляти їхні інтереси або діяти на їхню користь. Закон HR 3364 [18] радикально змінює дану практику, вимагаючи складання і щорічного апдейта трьох доповідей: по-перше, доповіді про вплив розширених санкцій на операції з державними борговими зобов'язаннями Російської Федерації і похідними фінансовими продуктами; по-друге, доповіді про пов'язані з Російською Федерацією незаконні фінансові операції (або "відмивання" грошей); і по-третє, доповіді про російських "олігархів і квазідержавні структури.

Всі три частини закону важливі, перш за все, тому, що сам акт влаштований специфічним чином: він вимагає від президента накладення санкцій на російські юридичні та фізичні особи, але залишає йому можливість не робити цього, якщо такий крок "відповідає інтересам національної безпеки Сполучених Штатів Америки". Судячи з усього, зазначені доповіді повинні зіграти роль "ув'язки" між Конгресом і президентом: залежно від того, наскільки резонансно виявиться розміщена в них інформація, президент буде вирішувати, чи можна не застосовувати ті чи інші заходи та, що ще більш важливо, які наслідки відповідне рішення буде мати для його репутації [19].

Громадські організації і преса стануть ретранслятором і підсилювачем озвученої інформації та додатковим засобом тиску на президента [20]. Тому в найближчі роки не слід очікувати ніякої "заспокоєності" в обговоренні російської теми — навпаки, вона отримала гарантію практично безстрокової присутності в американському інформаційному полі. На особливу увагу заслуговують новації нинішніх санкцій, які de facto розширюють можливості застосування санкцій на майже невизначене коло російських юридичних і фізичних осіб.

Якщо раніше підставою для включення в санкційні списки були дії, що порушували територіальну цілісність України або режим раніше введених санкцій, то тепер за завдання ставиться "виявлення найбільш значущих високопоставлених політиків і олігархів, яких визначали за їхньою близькістю до російського режиму і розміру їх статків", "оцінка відносин між зазначеними особами і президентом В. Путіним або іншими членами правлячої російської еліти", "їх залученості в корупцію", а також "стану і джерел доходу даних осіб та членів їхньої родин (включаючи подружжя, дітей, батьків, братів / сестер), їхніх активів, інвестицій та бізнес-інтересів".

При цьому американським державним органам пропонується "виявляти, вивчати, документувати і припиняти незаконні фінансові потоки, пов'язані з Російською Федерацією, якщо такі зачіпають фінансову систему США або їх союзників, особливо в Європі. Міністерству юстиції, Управлінню Директора національної розвідки Міністерства внутрішньої безпеки ставиться в обов'язок значно збільшити кількість розслідувань, що стосуються купівлі російськими громадянами або в їх інтересах американської нерухомості. Більш того, всі ці заходи по суті розглядаються як екстериторіальні, що говорить про те, що США будуть працювати "з окремими країнами в Європі і Євразії" з тим, щоб "гарантувати невикон-

ристання їх фінансових систем для приховування незаконної фінансової діяльності членів уряду Російської Федерації або осіб в найближчому оточенні президента В. Путіна, які наживаються на корупції".

При цьому найбільш болюча стаття наказує американським урядовим агентствам підготувати і представити Конгресу доповідь про російських олігархів і квазі-державні структури не пізніше ніж через 180 днів після вступу закону в силу і потім оновлювати інформацію, що в ній міститься, не рідше разу на рік. Таким чином, новий закон про санкції небезпечний для Росії не стільки деяким посиленням обмежувальних заходів у сфері фінансування державних боргових зобов'язань, кредитування компаній з державною участю, посиленням тиску на російських партнерів з енергетичних проектів, а й тим, що він дає старт практично тотального "полювання" за компроматом на всю вітчизняну еліту — на співтовариство осіб, щонайменше в десятки разів ширше, ніж те, що підпадало раніше під будь-які санкції чи включення в будь-які списки.

ВИСНОВКИ

На ефективність економічних санкцій значно вплинула економічна глобалізація. Іншою причиною обмеженої ефективності санкцій є те, що економічний ефект від застосування санкцій позначається на населенні країни-об'єкта, а не на її політичній еліті, яка приймає рішення. При демократичному устрої суспільства сигнал про падіння життєвого рівня населення буде трансльований в політичній еліті і, можливо, здобуде відповідну реакцію. У більш авторитарних політичних системах, проти яких найчастіше і проводяться санкції, еліта залишається поза впливом санкцій і може на них не реагувати.

Ще один аспект, який необхідно враховувати у визначенні ефективності санкцій полягає в тому, що санкції, як правило, бувають спрямовані проти ворогів, а не союзників, але бувають ефективнішими в разі, якщо бувають спрямовані проти союзників, а не ворогів. Це спостереження отримало назву "парадоксу санкцій" і було описано Д. Дрезнером [16]. Причини такої ситуації пояснюються в такий спосіб: країна-противник менш охоче поступається тиску, тому що поступка не приводить до поліпшення її політичних позицій ні зараз, ні в майбутньому. Навпаки, зробивши один раз поступку, країна збільшує ризик того, що на неї продовжуватимуть тиснути і в майбутньому з інших питань. Водночас, країна-противник, як правило, підтримує з опонентом низький рівень торгово-економічних зв'язків, тому обмежувати буває особливо нічого, чи не знаходиться гідного об'єкта для торгових санкцій. Країна-союзник, навпаки, підтримує широкі торгово-економічні зв'язки, і їх обмеження стане для неї дуже болючим.

Прихильники продовження використання санкцій вважають, що критики невірно формулюють об'єкт своєї критики. Важливою властивістю економічних санкцій є те, що вони є лише інструментом зовнішньої політики, але ніколи не стають її втіленням. Це міркування є дуже суттєвим при оцінці ефективності санкцій: санкції як такі можуть здобути той чи інший ефект, однак оцінювати слід не ефективність санкцій, а ефективність політики, частиною якої вони є.

Очевидно, що критерії ефективності застосування економічних санкцій повинні співвідноситися з політичними цілями застосування санкцій, і в цьому питанні спостерігається найбільша плутанина. Нерідко, ефективність санкцій оцінюють на основі дуже широко і нечітко сформульованих політичних завдань, що робить оцінку ефективності санкцій неможливою. Щоб уникнути подібної пастки, слід мати на увазі наступне:

По-перше, застосування санкцій може призвести до досягнення лише інструментальних результатів: запобігання переміщення цінностей, що вже знаходяться під юрисдикцією країни-ініціатора санкцій; скорочення обсягу твердої валюти, що надходить у розпорядження країни-суб'єкта санкцій; ізоляції країни-об'єкта санкцій від потоків міжнародної торгівлі. Перераховані результати санкцій можуть служити як зовнішньополітичні активи для переговорів з країною-об'єктом, але вони не є цілями зовнішньої політики як такої.

По-друге, нерідко дієвість санкцій оцінюється в статичній, ніби оголошені цілі санкцій не змінюються з часом. У зовнішньополітичній практиці, як правило, спостерігається зворотне: введення санкцій переслідує рішення декількох зовнішньополітичних завдань, і залежно від обставин акцент на важливості вирішення тієї чи іншої задачі змінюється.

По-третє, насправді застосування санкцій часто переслідує більше зовнішньополітичних цілей, ніж оголошено офіційно, і часом заявлена мета введення санкцій аж ніяк не є головною. Наприклад, введення американських економічних санкцій проти Куби не тільки переслідувало більше цілей, ніж було заявлено, і було в основному націлене на вирішення завдань внутрішньої політики США та ліквідації політичного "дисидентства" в Латинській Америці, але і в різні періоди часу переслідувало різні пріоритети.

В якості проміжного висновку можна вказати, що введення економічних санкцій не завжди є ідеальним політичним рішенням, і має кращі шанси досягнення результату при дотриманні наступних умов: політичне завдання фокусується на порівняно незначному коригуванні політики країни-об'єкта санкцій; використовуються одночасно і торгівлі, і фінансові санкції (у країни-суб'єкта санкцій повинні бути технічні можливості з втручання у фінансові потоки); країна-об'єкт санкцій не може заручитися політичною підтримкою третьої сторони; економіка країни-суб'єкта санкцій істотно (не менш, ніж у 10 разів) перевершує за розміром економіку країни-об'єкта; існує міжнародна коаліція (формальна або неформальна) на підтримку санкцій; країна-об'єкт санкцій слабка політично й економічно.

У час, коли неуспішність реалізації програм макро-економічної стабілізації, запропонованих Міжнародним валютним фондом та інфраструктурних програм, започаткованих групою Світового банку, виправдовується не недолугими порадами, що не враховують країнову специфіку, а саме недостатньою якістю інститутів, що функціонують у ній, та корупцією, запровадження по відношенню до українського політикуму санкцій, подібних до оголошених в законі HR 3364, могло б стати першим справжнім кроком для подолання корупції, яку оголошують з усіх експертних майданчиків на міжнародних самітах найбільшою завадою на шляху відродження української економіки.

Література:

1. Резнікова Н.В. Економічна експансія в умовах становлення нового каркасу міжкраїнової взаємодії / Н.В. Резнікова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Вип. 111. Ч. II (у двох частинах). — К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2012. — С. 90—100.
3. Pape R. Why Economic Sanctions Do Not Work / R. Pape // International Security. — 1997. — Vol. 22 (2). — P. 90—136.
4. Baldwin D.A. Economic Statecraft / D.A. Baldwin. — Princeton: Princeton University Press, 1985, 1985. — 424 pp.
5. Hufbauer G.C. Economic Sanctions Reconsidered / G.C. Hufbauer, J.J. Schott, K.A. Elliott. — Washington, DC.: Peterson Institute for International Economics, 2009. — 248 pp.
6. Daoudi M.S. Economic Sanctions: Ideals and Experience / M.S. Daoudi, M.S. Dajani. — London: Routledge & Kegan Paul, 1983. — 263 pp.
8. Toye R. Lloyd George and Churchill: Rivals for Greatness / R. Toye. — London: Macmillan, 2007. — 356 pp.
9. Братерский М.В. Экономические инструменты внешней политики и политические риски / М.В. Братерский. — М.: Издательский дом НИУ ВШЭ, 2010. — 232 с.
10. Haas R.N. Economic Sanctions and American Diplomacy / R.N. Haas. — N.-Y.: Council on Foreign Relations, 1998. — 236 pp.
11. Leogrande W.M. Making the Economy Scream: US economic sanctions against Sandinista Nicaragua / W.M. Leogrande // Third World Quarterly. — 1996. — Vol. 17 (2). — P. 329—348.
12. Doxey M.P. International Sanctions in Contemporary Perspective / M.P. Doxey. — N.-Y.: Palgrave Macmillan, 1997. — 151 pp.
13. Knorr K. The Power of Nations: The Political Economy of International Relations. — N.-Y.: Basic Books, 1975. — 364 pp.
14. Пуригіна О.Г. Міжнародні економічні конфлікти: навч. посібник / О.Г. Пуригіна. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 280 с.
15. Davis L. Sanctions: Neither War nor Peace / L. Davis // Journal of Economic Perspectives. — 2003. — Vol. 17 (2). — P. 187—197.
16. Drezner D.W. The Sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations / D.W. Drezner. — Cambridge: Cambridge University Press. — 1999. — 364 pp.
17. Eaton J. Sanctions: Some Simple Analytics / J. Eaton // American Economic Review. — 1999. — Vol. 89 (2). — P. 409—414.
18. H.R.3364 — Countering America's Adversaries Through Sanctions Act [Electronic resource] // The Congress.gov. — Mode of access: <https://www.congress.gov/115/bills/hr3364/BILLS-115hr3364ih.pdf>
19. Pigler J. Even Before the 2000 War, We Were Attacking Iraqi Civilians with our Inhumane Economic Sanctions / J. Pigler // Statesman. — 2004. — November, 4. — P. 305—322.
20. U.S. Congress Passes Final Sanctions Legislation [Electronic resource] // Debevoise and Plimpton. — Mode of access: http://www.debevoise.com/~media/files/insights/publications/2017/07/20170728_us_congress_passes_final_sanctions_legislation.pdf

insights/publications/2017/07/20170728_us_congress_passes_final_sanctions_legislation.pdf

References:

1. Reznikova, N. V. (2012), "Economic expansion in the conditions of formation of a new framework of inter-country interaction", Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: Zbirnyk naukovykh prats' (u dvokh chastynakh), Ch. II, vol. 111, pp. 90—100.
3. Pape, R. (1997), "Why Economic Sanctions Do Not Work", International Security, vol. 22 (2), pp. 90—136.
4. Baldwin, D.A. (1985), Economic Statecraft, Princeton University Press, Princeton, US.
5. Hufbauer, G.C. (2009), Economic Sanctions Reconsidered, Peterson Institute for International Economics, Washington, DC., US.
6. Daoudi, M.S. (1983), Economic Sanctions: Ideals and Experience, Routledge & Kegan Paul, London, UK.
8. Toye, R. (2007), Lloyd George and Churchill: Rivals for Greatness, Macmillan, London, UK.
9. Braterskij, M.V. (2010), Jekonomicheskie instrumenty vneshnej politiki i politicheskie riski [Economic instruments of foreign policy and political risks], Izdatel'skij dom NIU VShJe, Moskva, Rossiya.
10. Haas, R.N. (1998), Economic Sanctions and American Diplomacy, Council on Foreign Relations, N.-Y., US.
11. Leogrande, W.M. (1996), "Making the Economy Scream: US economic sanctions against Sandinista Nicaragua", Third World Quarterly, vol. 17, no. 2, pp. 329—348.
12. Doxey, M.P. (1997), International Sanctions in Contemporary Perspective, Palgrave Macmillan, N.-Y., US.
13. Knorr, K. (1975), The Power of Nations: The Political Economy of International Relations, Basic Books, N.-Y., US.
14. Puryhina, O.H. (2008), Mizhnarodni ekonomichni konflikty [International economic conflicts], Tsentru uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
15. Davis, L. (2003), "Sanctions: Neither War nor Peace", Journal of Economic Perspectives, vol. 17, no. 2, pp. 187—197.
16. Drezner, D.W. (1999), The Sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
17. Eaton J. (1999), "Sanctions: Some Simple Analytics", American Economic Review, vol. 89, no. 2, pp. 409—414.
18. The official site of Congress.gov (2017), "H.R.3364 — Countering America's Adversaries Through Sanctions Act", available at: <https://www.congress.gov/115/bills/hr3364/BILLS-115hr3364ih.pdf> (Accessed 29 August 2017)
19. Pigler, J. (2004), "Even Before the 2000 War, We Were Attacking Iraqi Civilians with our Inhumane Economic Sanctions", Statesman, november, no. 4, pp. 305—322.
20. The official site of Debevoise and Plimpton (2017), "U.S. Congress Passes Final Sanctions Legislation", available at: http://www.debevoise.com/~media/files/insights/publications/2017/07/20170728_us_congress_passes_final_sanctions_legislation.pdf (Accessed 30 August 2017).

Стаття надійшла до редакції 31.08.2017 р.